

⁴ Графский В. Г. Всеобщая история права и государства : учеб. для вузов / В. Г. Графский. – М. : Норма, 2014.

⁵ Маркова А. Н. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920–1990 гг. / А. Н. Маркова. – М. : ЮНИТИ, 2011.

⁶ Рузвельт Ф. Беседы у камина / пер. с англ. А. А. Шаракшанэ : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sharakshane.narod.ru>

⁷ Макконнелл К. Р. Экономикс / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – М. : Республика, 2012.

⁸ Ригіна О. М. Історія держави і права Сполучених Штатів Америки: Новітній час (1914–2008 рр.) : курс лекцій / О. М. Ригіна. – Дрогобич : Вид-во «Коло», 2011. – 326 с.

Резюме

Долматов І. В. Особливості правового становища «Нового курсу» президента США Ф. Рузвельта.

У статті розглядається великомасштабна програма «Нового курсу», розроблена Ф. Д. Рузвельтом, її особливості та структура, адже вона є прикладом однієї з найвідоміших і ефективних реформ у світовій історії і залишається актуальною донині. Показано, як завдяки Рузвельту і його системі Америка вийшла з економічної ями, відновила функціонування і змогла повернути колишнє лідерство.

Ключові слова: США, «Новий курс» Рузвельта, «Велика Депресія», ліберально-демократична орієнтація, державне централізоване планування і стимулювання економіки, антимонопольне законодавство, надвиробництво.

Резюме

Долматов І. В. Особенности правового становления «Нового курса» президента США Ф. Рузвельта.

В статье рассматривается крупномасштабная программа «Нового курса», разработанная Ф. Д. Рузвельтом, ее особенности и структура, ведь она является примером одной из самых известных и эффективных реформ в мировой истории и остается актуальной донныне. Показано, как благодаря Рузвельту и его системе Америка вышла из экономической ямы, возобновила функционирование и смогла вернуть былое лидерство.

Ключевые слова: США, «Новый курс» Рузвельта, «Большая Депрессия», либерально-демократическая ориентация, государственное централизованное планирование и стимулирование экономики, антимонопольное законодательство, переизобилие.

Summary

Dolmatov I. Features of the legal becoming of the «New course» of president of the USA Franklin Roosevelt.

in the article is examined the large-scale program «the New course», worked out Franklin Roosevelt, its features and structure, in facts it is the example of one of the known and effective reforms in the world history and it remains actual to this day. It is shown, as due to Franklin Roosevelt and went out his system Americans economic pit, renewed functioning and was able to turn former leadership.

Key words: USA, “New course” reforms of President Franklin Roosevelt, “Great Depression”, the liberal democratic orientation, Centralized state planning and U.S. economy stimulus, Antitrust law, over production.

УДК - 340.15(477)“1917/20”

Н. І. ДОЛМАТОВА

Наталія Іванівна Долматова, кандидат юридичних наук, доцент Міжнародного гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ (1917–1920)

Державотворча діяльність політичних партій України відбувалась під час важкого історичного періоду. Так, протягом всієї Української революції 1917–1920 рр. в Україні активно діяла велика кількість політичних партій різних напрямів – від крайніх правих, буржуазних, до лівих, соціалістичних. Особливість полягала в тому, що тут діяли як суто українські національні, так і загальноросійські партії.

Важлива роль у політичному житті тогочасної України належала партіям соціалістичної спрямованості. На початковому етапі Української революції російські есери і меншовики були найбільш численними та впливовими серед загальноросійських політичних партій в Україні. Вони брали активну участь у створенні Рад робітничих, солдатських та селянських депутатів і керували діяльністю багатьох з них, активно працювали в міських думах, земствах, громадських організаціях та упродовж усієї революції користувалися необмеженим впливом у профспілках.

Таким чином, вивчення діяльності політичних партій України є актуальним через їх вагомий вплив на розв'язання основних завдань Української революції: державотворчого, робітничого, аграрного та інших соціально-економічних і політичних питань. Доля революції певною мірою залежала від ставлення російсь-

ких есерів та меншовиків до трьох основних національних держав – Української Народної Республіки доби Центральної Ради, Української Держави Павла Скоропадського та Директорії УНР, а також від взаємовідносин між загальноросійськими та українськими соціалістами.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що державотворча діяльність політичних партій України в 1917–1920 рр. як джерела вивчення державотворчих процесів в добу національної революції приділяло увагу багато вітчизняних науковців. Серед них слід виділити таких вчених, як І. Гошуляк, В. Ф. Солдатенко, Є. Чикаленко, В. Яремчук та єр.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі аналізу літературних джерел та періодики з'ясувати роль державотворчої діяльності політичних партій України та їх значення для розвитку українського суспільства.

Отже, розкрити мету дослідження допоможуть наступні завдання:

- розкрити роль політичних партій у житті тогочасної України;
- дати характеристику революційних подій в досліджуваній період;
- виявити особливості діяльності політичних партій Галичини і Буковини.

Як показали історичні події, лише Лютнева революція 1917 р., незважаючи на свою очікуваність, максимальну напругу в суспільстві, яка для революційно-опозиційних сил Росії стала значною мірою несподіванкою (наприклад, звістку про повалення самодержавства В. Винниченка сприйняв як щось нездійсненне, фантастичне)¹ разом із зламом імперської політичної системи, стрімкою лібералізацією суспільно-політичного життя призвела до створення цілковито нової ситуації в Наддніпрянській Україні. Перед українськими партіями у цей відповідальний момент історії уперше відкрилася перспектива перенесення у практичну площину програм соціального та національного визволення, здійснення одвічної мрії української нації щодо власної держави, що стало потужним інтегруючим фактором для системної співпраці у лоні (на цей раз – реальної) української багатопартійності.

Поряд із тим політичні події початку 1917 р. підтверджували ті невідрадіні реалії, коли потенції українського визвольного руху в Наддніпрянській Україні, значно послабленого в роки війни, в умовах відсутності легітимних лідерів загальнонаціонального масштабу та впливових політичних партій, рівня консолідації українського суспільства, були ще далекими до «революційних зрушень»², початку реалізації державотворчих планів. Про це свідчили й безпосередні учасники революційних подій.

Зокрема, маємо емоційно-патетичну оцінку початку революційних подій 1917 р., яку дав Є. Чикаленко: «... діди наші, й батьки, і ми працювали по мірі наших сил, але наслідків тої праці не видно було, вона впірнала в глибину народних мас. Аж за революції 1917 року та праця скількох поколінь раптом виявилася на світ, як Києво-Печерська дзвіниця з надр землі»³. Однак більш реалістичну картину змальовували інші відомі особи, зокрема І. Мазепа – «революція на Україні вибухла в умовах надзвичайно несприятливих для вільного та незалежного... розвитку українських визвольних змагань»⁴. Подібної точки зору дотримувався і П. Феденко: «Нерозвинена економічно Україна й політично являла образ «землі неустроєної», бо майже не мала масових політичних організацій аж до революції 1917 року», «можемо говорити про загальну непідготовленість України до тих великих подій, які почалися 1917 року».

Як зазначав О. Лотоцький, внаслідок багатьох століть «національного виснаження» Наддніпрянська Україна, її суспільство увійшли в епоху революції з доволі суперечливим потенціалом та перспективами. Передусім це стосувалося українського суспільного організму, який ще не набув відповідного стану зрілості, розуміння національних інтересів, у тому числі через «розмитість» етнічної ідентичності, нерозвинутого інституційного громадсько-політичного руху, який ще нещодавно перебував поза межами правового поля держави. Відсутність ж потужної спадщини ідей, «що творили би ясний і повний світогляд політично-державний», створювало додаткові труднощі політично активному українству щодо визначення своєї позиції у тих складних процесах, які відбувалися в Росії і Наддніпрянській Україні (бурхливому розвитку двох революційних потоків – соціально-класового та національного), які поклали початок Українській революції 1917–1920 років. Через це вир революційної дійсності, початок відновлення української багатопартійності поставили на порядок денний пошуки організаційної та політичної інтегруючої платформи, яка мала об'єднати у революційному процесі національні громадсько-політичні сили.

З метою створення координаційного всеукраїнського політичного центру (тобто, у практичну площину це питання увійшло вперше після 1914 р.), який мав надати українському руху більшої організованості та цілеспрямованості, що актуалізувалося недооцінкою й відвертим ігноруванням національного питання з боку «загальноросійського революційного фронту», спільними діями представників ліберально-демократичного середовища, осередків українських соціалістичних партій, громадських організацій 3 березня (17 за н. єр.) 1917 р. у Києві на базі ТУП було утворено громадсько-політичне національне представництво – Українську Центральну Раду (УЦР), яку заочно очолив М. Грушевський. Варто зазначити, що польський партійно-політичний табір в Наддніпрянщині, який представляли такі потужні політичні партії, як СДКПіЛ, ППС обох напрямів, національні демократи, спромігся до створення представницької еред вступно структури (Польський виконавчий комітет «Об'єднання польських організацій на Русі») лише 19 березня (за н. єр.) 1917 року.

Вже з перших днів створення УЦР чітко визначила своє поступове, демократичне спрямування, стала справжнім каталізатором революційних процесів в українському суспільстві. До її першого складу, окрім діячів ТУП, увійшли представники української соціал-демократії, низки громадських інституцій. На Всеукраїнському національному конгресі (Київ, квітень 1918 р.) УЦР була остаточно легітимізована, набувши статусу політичної всеукраїнської інституції, революційного парламенту України.

У цей бурхливий час державотворчі процеси в Наддніпрянській Україні очолили три партії – УПСР, УСДРП та УПСФ (колишнє ТУП), які, представляючи основні верстви українського суспільства – селянство, робітничий клас та інтелігенцію, склали ядро української партійної системи. Хоча у згаданих партій і були відмінності у певних ціннісних орієнтаціях, програмних настановах, однак вони мали спільну платформу щодо політичної і національної перспективи, яка базувалася на відданості соціалістичному ідеалу, прагненні набуття Україною широкої національно-територіальної автономії у складі Російської демократичної федерації, що стало, принаймні до кінця 1917 р., міцним фундаментом еред вступно співпраці, стрижнем для консолідації широких верств суспільства України. Згадані події, які вказували про остаточне переміщення центру національно-визвольного процесу українства до Наддніпрянської України, особливо перші державотворчі кроки УЦР, справляли помітний вплив на діяльність української багатопартійності Австро-Угорщини, переходу громадсько-політичних сил Галичини і Буковини на більш радикальні позиції у відстоюванні національно-політичних інтересів⁵.

Слід зазначити, що в силу збігу обставин під час Української революції не були задіяні ресурси української політичної еміграції. Це стосувалося й СВУ, який з вибухом Лютневої революції 1917 р. напружував зусилля у налагодженні співпраці з УЦР. Однак, як виявилось, він став заручником своєї тактики, спрямованої на підтримку воєнного блоку Центральних держав. Переважаюче вороже ставлення щодо нього з боку суспільства і влади у часи самодержавства на гребені революційно-патріотичної хвилі було перенесене й до демократичної Росії. Тому не були реалізовані ініціативи СВУ, розпочаті через представництво УЦР у Стокгольмі, щодо налагодження співпраці, надання до диспозиції нової української влади структурних підрозділів Союзу. Не останню роль у цьому відіграли зовнішні обставини, зокрема, звинувачення Тимчасового уряду у германофільстві УЦР, через що вона була вимушена оприлюднити низку постанов, у яких наголошувалося на неможливості будь-яких стосунків з СВУ⁶. У наступному політику ігнорування СВУ продовжив і уряд гетьманської держави на чолі з П. Скоропадським.

Також, зокрема, на початку лютого 1917 р. провідні партійно-політичні інституції Галичини – УНДП, УПРепрезентація – ухвалили резолюції еред вступно спрямування (вони виявилися цілком суголосними з вимогами СВУ), у яких, апелюючи до принципу права націй на самовизначення й самостійного державного життя, висловлювалося занепокоєння щодо долі позбавленого «елементарних національних прав» 35-мільйонного українського народу в Наддніпрянській Україні, прагнення отримати відповідну підтримку з боку міжнародних чинників у втіленні прагнень українців до «визволення України з-під російського панування», «самостійного державного життя»⁷.

На момент вибуху у Росії Лютневої революції 1917 р., яка внесла суттєві корективи як у геополітичну ситуацію світу, так і діяльність українських партій на теренах Австро-Угорщини, у Галичині та Буковині окрім УПРепрезентації помітну роль в українській політиці продовжували відігравати галицький Народний Комітет УНДП, а також Буковинське парламентсько-сеймове представництво. Згадані національні інституції і очолили український громадсько-політичний рух Австро-Угорщини на завершальному етапі існування Дунайської імперії.

Загалом, цілком нові політичні реалії, що виникли внаслідок Лютневої революції в Росії 1917 р., разом із стагнацією військового блоку Центральних держав, прискорили відцентрові рухи в Австро-Угорській імперії, коли її недержавні народи постали перед вирішенням принципової дилеми: залишатися на попередніх австроляльських позиціях, сподіваючись отримати від такої тактики певні дивіденди в політичній і національних сферах, чи перейти до більш рішучих дій з наміром радикального вирішення своїх національних питань. Події 1917–1918 рр. засвідчили, що цей вибір, на який впливали як ступінь організованості національних суспільно-політичних сил, національних партійних систем, так і реалії політичного життя Габсбурзької імперії, виявився доволі болісним і тривалим. Упродовж цього часу наявна поміркованість, консервативність чи нерішучість були притаманні не лише українцям, а й більш потужним національним загалом.

Варто зауважити, що з-поміж усіх українських партій, які взяли участь у створенні УНР, лише УСДП рішуче висловилося проти вузько регіонального формату західноукраїнської державності. 19 жовтня 1918 р. після згаданого рішення щодо її конституювання від імені партії М. Ганкевичем була зачитана резолюція протесту, у якій декларативно вимагалось приєднання усіх українських областей Австро-Угорщини до УНР, негайне проведення соціалістичних перетворень у соціальному і господарському житті, однак вона була проігнорована загалом. Прагнучи перехопити ініціативу в об'єднувачому процесі, того ж дня УСДП провела партійну конференцію за участі деяких представників від УРП та УНДП, делегації з Наддніпрянської України. Конференція, на якій були заслухані доповіді від усіх партійних представників та наддніпрянських українців, ухвалила рішення про об'єднання усіх українських земель в єдиній державі. З метою проведення у життя рішень конференції було одногослосно прийняте рішення про створення мережі «Комітетів злуки західноукраїнських земель з УНР».

Таким чином, враховуючи складну політичну ситуацію як всередині Австро-Угорщини, так і у міжнародній сфері напередодні революційних подій у середовищі українських партій (передусім це стосувалося Галичини), остаточно викристалізувалися два напрями щодо перспектив національно-державного будівництва. Прибічники провідного напрямку, до якого належали національні демократи, частина радикалів, вважали за доцільне утворити окремішню українську державу, яка, виходячи з розвитку ситуації, мала об'єднатися з Великою Україною, або ж залишитися у федеративному зв'язку з Австрією. Їхні опоненти – головним чином УСДРП, до позиції яких схилилася й значна частина радикалів, частково національних демократів, що

спіралися на значну підтримку з боку широких мас суспільства, рішуче виступали за втілення ідеї об'єднання у соборній демократичній українській державі без будь-яких застережень⁸. Розбіжності між суб'єктами української партійної системи Галичини напередодні революційних зрушень були посилені й за рахунок активізації дій УСДП, яка окрім національно-визвольних ідеалів закликала до негайного початку соціалістичних перетворень.

З моменту утворення ЗУНР були розпочаті заходи щодо соборного об'єднання з Великою Україною, що отримало не лише всенародну підтримку, як вияву віковичних прагнень українського народу до національно-державної єдності, а й політичних партій, які лише різнилися у тактиці стосовно реалізації цієї величної ідеї. Актуальність еред вступно процесу була викликана й необхідністю об'єднання ресурсів східних і західних українських державних утворень у боротьбі проти зовнішніх агресорів. Вже 10 листопада 1918 р. УНРада ухвалила постанову, у якій, виходячи з прагнень до здійснення національного ідеалу всього українського народу, містилося доручення до уряду здійснити необхідні заходи з об'єднання усіх українських земель в одній державі. Її успішним наслідком, в силу невизначеності гетьманської влади, стало підписання 1 грудня 1918 р. у Фастові еред вступного договору між ЗУНР та Директорією, проголошення історичного Акту Злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані у Києві, що відкрило нову сторінку в героїчній боротьбі українського народу за свою державність.

Аналіз функціонування українських партій у Російській та Австро-Угорській імперіях вказує, що українські суспільно-політичні сили Східної і Західної України підійшли до Української революції 1917–1920 рр. з різним багажем, потенційними можливостями щодо практичного втілення державотворчих прагнень українського народу. Стосовно українських партій Наддніпрянської України, то вони отримали можливість для відтворення своїх організаційних структур, розробки концепції українського державотворення, яка мала стати консолідуючим чинником для українських суспільно-політичних сил усього українського суспільства, лише після перемоги Лютневої революції 1917 р., що значним чином ускладнило, у тому числі й через успадковані попередні ідеологічні розбіжності, державотворчі процеси.

Нагомість українські політичні партії Галичини та Буковини, які безперервно діяли упродовж тривалого часу, мали напрацьований досвід участі в суспільно-політичному процесі, практики спільних дій у парламентській і непарламентській сферах, високий рівень легітимації в суспільстві, були консолідовані у своїх діях навколо усталених базових національно-політичних цінностей, напрацьованої програми національно-державного будівництва. Безпосередній вплив на успішне розгортання державотворчих процесів у Західній Україні відіграли й апробовані в роки Першої світової війни партійно-політичні представницькі регіональні та всеукраїнські інституції (Головна Українська Рада, Загальна Українська Рада), які заклали потужний фундамент для наступних доволі ефективних державотворчих процесів.

¹ Солдатенко В. Ф. Три Голгофи: політична доля Володимира Винниченка / В. Ф. Солдатенко. – К. : Світогляд, 2005. – С. 43.

² Солдатенко В. Ф. Феномен української революції / В. Ф. Солдатенко // Революційна доба в Україні (1917–1920 роки): логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди. – К. : Парламентське вид-во, 2011. – С. 37.

³ Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917) : у 2-х т. : Документально-художнє видання / Є. Чикаленко. – К. : Темпора, 2004. – Т. 1. – 428 с. – С. 5.

⁴ Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917–1921. І. Центральна Рада – Гетьманщина – Директорія / І. Мазепа. – Прага : Українське вид-во «Пробоем», 1942. – С. 7.

⁵ Яремчук В. Д. Українська багатопартійність Наддніпрянської і Західної України: компаративний аналіз (1899–1918 рр.) / В. Д. Яремчук. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 504 с. – С. 344.

⁶ Гошуляк І. Тернистий шлях до соборності (від ідеї до Акту Злуки) / І. Гошуляк. – К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2009. – С. 166.

⁷ Українська Парламентарна Репрезентація про біжучі політичні справи // Діло. – 1917. – 13 лютого (н. ст.). – С. 1.

⁸ Долинський Д. Боротьба українського народу за волю і незалежність. Огляд подій за р.р. 1918, 1919 і 1920 / Д. Долинський. – Вінніпег : Накладом «Руської книгарні», б. р. – 246 с. – С. 129.

Резюме

Долматова Н. І. Особливості державотворчої діяльності політичних партій України (1917–1920).

У статті розглянуто проблеми розв'язання основних завдань Української революції: державотворчого, робітничого, аграрного та інших соціально-економічних і політичних питань та вагомий вплив на них політичних партій України.

Ключові слова: правовий державотворчий процес, есери, меншовики, Українська революція, політичні партії.

Резюме

Долматова Н. И. Особенности государственного-созидательной деятельности политических партий Украины (1917–1920).

В статье рассмотрены проблемы решения основных заданий Украинской революции: государственного-созидательного, рабочего, аграрного и других социально-экономических и политических вопросов и весомое влияние на них политических партий Украины.

Ключевые слова: государственного-созидательный процесс, эсеры, меньшевики, Украинская революция, политические партии.

Summary

Dolmatova N. Features of state-creative activity of political parties of Ukraine (1917–1920).

The article is considered the problems of decisions the main tasks of Ukrainian revolution: state-creative, working, agrarian and other socio-economic and political questions and great impact of Ukrainian political parties to.

Key words: state-creative process, essers, mensheviks, Ukrainian revolution, political parties.

УДК 94 (477.8) 331.102.344

I. LUCHAKIVSKA

*Ivanna Luchakivska, Ph.D, Associate Professor of
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

**CHARACTERISTIC FEATURES OF CIVIL PROCEEDINGS
IN POLAND IN THE INTERWAR PERIOD***

Civil Procedure Codes inherited by Poland were based on corresponding historical traditions of other countries and contained significant differences in different territories of Poland. Consequently, it was urgent to create their own unified throughout the state Civil Procedure Code that would meet new social and political realities.

In 1929 the draft of the Code was published, it took into account opinions of judges, lawyers' chambers and law societies. By order of the President of the Republic of Poland the Code came into force in January 1933 after the amendments (1930) [6, p. 342]. In 1932 the Civil Procedure Code was amended by provisions of execution and insurance processes [1, p. 272].

A liberal-individualistic conception of the civil procedure formed the basis of the Polish Civil Procedure Code; its purpose was to ensure protection of private interests of people and guarantee the autonomy of their procedural rights.

In 1932, an integral text of the Code consisted of two parts: the first contained controversial provisions (adversarial litigation) and arbitration proceedings, the second – the provisions of execution and insurance processing.

A significant part of the case was an evidentiary process. Different types of evidence (documents, witnesses' testimony, experts' opinion, review, listening to parties) were used. The last (listening to the parties) had an additional formal nature, but in practice it was often used under oath. The judge himself decided the reliability of evidence, conducting an objective assessment [1, p. 278].

At the end of the proceedings the decision was announced, the essence of which affected only the solution of the subject of the dispute and the court could not change it itself. Only a default judgment on the defendant was allowed (Art. 349 §1).

The Polish Code of Civil Procedure, like many similar European codes, defined a three-instance system of the judiciary. The first instance was a castle court; it was formed to resolve minor cases. For appeal instance there were accordingly district and appellate courts. The Supreme Court was the third instance of cassation character (with certain deviations in the direction of the audit system). There were exceptions for one- or two-instance systems in view of the value of the dispute (the so-called "trivial" cases) meant to expedite the implementation of justice.

By implementation of such a system of appeal lawmakers tried to provide a detailed review of cases. However, due to understaffing of courts, this system led to a protracted litigation and increased its value. The Court of Appeal considered cases on their merits in a new way, taking into account the findings of the trial court and also conducting its own evidentiary process. After reviewing of the case the court made the decision that approved, changed or canceled the previous one. The Court of Cassation, which was only the Supreme Court, did not perform any evidentiary process and was limited to verifications concerning violation of the law. Typically, the Court of Cassation reviewed cases regardless of their importance. This practice delayed the process and increased its cost [4, p. 888].

Thus, the state court also oversaw the arbitration court. Since the process in the arbitration court was one-instance, the Code contained a list of procedural cases when the party could submit to the state court an appeal to cancel the decision of the arbitration court. It was the only means that performed the function of appeal.

In interwar Poland, arbitration proceedings were used particularly active in the periods of inflation when the process rate solved the real value of money claims. The important was the fact that the process guaranteed the protection of commercial and industrial secrets. Arbitration proceedings were often used in commercial matters; that is why permanent arbitration courts were formed at the Chamber of Commerce. Absence of necessity to draw up minutes of the meeting and the possibility of releasing arbitrators from the obligation to justify the decision made it possible to keep confidential the circumstances that the parties did not wish to disclose. Citing arguments in favor of these courts, M. Allyerhand claimed that they acted more often because of slowness of the process in state courts, as well of willingness of the parties to keep in secret their interests.